

Ալեքսանդր Շիրվանզադե

Մարութը և Մարուկը

Այն չէ կարևորը, թե որտեղ է պատահել դեպքը, այլ այն, թե ինչ է պատահել և ինչպես:

Մարութն ու Մարուկը հարագատ եղբայրներ էին: Մեկը քսան տարեկան էր, մյուսը՝ տասնյոթ տարեկան: Մարութը գրաշար էր տեղական մի տպարանում, Մարուկը գործակատար էր կաշեվաճառքի խանութում: Երկուսն էլ իրենց այրի մորը պատվում էին, սիրում ու պահպանում հավասար ուժով: Երկուսն էլ տակավին առողջ էին, կենսախիսնդ ու զվարթ, այն տարբերությամբ, որ Մարութը մի փոքր նիհար էր, գուցե իր դաժան արհեստի շնորհիվ:

Կլանելով գրեթե համայն աշխարհի ուշքն ու միտքը, պատերազմը, հարկավ, հետաքրքրեց և Մարութին ու Մարուկին: Ամեն երեկո գրաշարը, տուն վերադառնալով, հետը բերում էր որևէ հայ լրագիր, կարդում էր բարձրաձայն մոր ու եղբոր համար և յուրովի բացատրում անհասկանալի կետերը: Առանձին ոգևորությամբ նա կարդում էր պատերազմի առաջին հերոսների քաջագործությունների մասին: Այդ միջոցներին նրա ձայնը հաճախ հուզմունքից ընդհատվում էր կոկորդում, սևորակ աչքերը վառվում էին ածուխի պես և մրուռ ձեռքերը դողում էին:

Մայրը կամ հառաչում էր, կամ լալիս. նայելով, թե հերոսն անվտանգ է ազատվել, թե սպանվել է: Գալով Մարուկին, լսում էր լուռ, առանց մի բառ արտասանելու, միայն բարկանալով, երբ Մարութը այս կամ այն պատճառով ընդհատում էր ընթերցումը:

Մայրը նկատում էր, որ քանի իր գավակները շատ են կարդում պատերազմական հերոսությունների մասին, այնքան ավելի լուռ ու մտազբաղ են դառնում: Հոգու խորքում զգում էր, որ այդ բոլորը վերջ ի վերջո նրա գլխին մի փորձանք են բերելու: Բայց չէր բողոքում, վասնզի ինքն էլ արդեն հափշտակվել էր պատերազմի նկարագրություններով:

Մի երեկո Մարուքը, տուն վերադառնալով, հայտնեց մորն ու եղբորը, թե վճռել է մի քանի ընկերների հետ գնալ պատերազմի դաշտը իբրև կամավոր:

Մայրը նախ ցնցվեց, ապա սկսեց լաց լինել, այնուհետև աղերսեց, որ Մարուքը այդ տեսակ հիմարություն չանե և հանգիստ տանը նստե: Ոչինչ չօգնեց: Մարուքը պնդեց, թե պետք է անպատճառ գնա, թե ոչ ոք և ոչինչ չէ կարող նրան հետ կանգնեցնել իր վճռից:

Դու չես գնալ պատերազմ, ասաց հանկարծ Մարուկը, որ երկար ժամանակ լուռ էր:

Ինչո՞ւ, հարցրեց Մարուքը հեզնական ժպիտով:

Որովհետև ես եմ վճռել գնալու: Քեզանից շատ առաջ:

Ուրեմն դուք ուզում եք ինձ կենդանի-կենդանի գերեզման ուղարկել, գոչեց խեղճ այրին հուսահատությամբ:

Մարուքն աշխատեց համոզել Մարուկին թողնել իր «երեխայական» մտադրությունը, քանի որ ինքն արդեն պայմանավորվել է իր ընկերների հետ: Մարուկն ընդդիմացավ, ասելով, որ ինքն արդեն գրվել է «ուր հարկն է»:

Ոչ մեկին ձեզանից չեմ թողնի գնալու, գոչեց այրին, ոչ մեկին: Որ խեղդեք, սպանեք, չեմ թողնի:

Ես պետք է գնամ, գոչեց Մարուքը դրականորեն:

Ես էլ պետք է գնամ, գոչեց Մարուկն ավելի դրականորեն:

Թախանձանք, աղերսանք, արցունք, սպառնալիք հուսահատ մոր կողմից ոչինչ չազդեց ոչ մի և ոչ մյուս գավակի վրա: Այն ժամանակ այրին ճարահատյալ համաձայնվեց մեկին թույլ տալ գնալու, մյուսին՝ ոչ:

Մարութն ասաց, թե Սարուկը կմնա տանը որպես կրտսեր: Մարուկն ասաց, թե Մարութը կմնա տանը, որպես մեծ:

Ես քեղանից ավելի առողջ եմ, ավելացրեց նա, դու չես կարող դիմանալ պատերազմի դժվարություններին:

Ես քեզանից մեծ եմ, ավելի փորձված, ասաց Մարութը, դու դեռ երեխա ես:

Վեճը շարունակվեց մոտ երկու շաբաթ, ամեն երեկո: Երբեմն եղբայրները միմյանց համոզելու համար պատրաստ էին դիմել բռունցքի օգնության: Այսպես, մի անգամ Մարութն այնպես կատաղեց, որ Սարուկի կրծքին զարկելով, գցեց նրան հատակի վրա: Վայրկենաբար Սարուկը ոտքի թռավ վագրի ձագի պես և հարձակվեց Մարութի վրա: Մայրը մի կերպ բաժանեց նրանց, ընկնելով Սարուկի ոտքերի տակ:

Տեսնելով, որ ինքն անգոր է հաշտություն գցելու գավակների մեջ, այրին օգնության կանչեց ազգականներին ու հարևաններին: Այդ էլ չօգնեց: Քանի Մարութն ու Սարուկը շատ էին վիճում, այնքան յուրաքանչյուրը նրանցից ավելի ու ավելի էր համառում:

Վերջապես մի երեկո Մարութը առաջարկեց վեճը վճռել հետևյալ միջոցով: Թող երկուսն էլ ցույց տան իրենց դիմացկունությունը ու քաջության չափը, ով նրանցից ավելի թույլ գտնվի, թող նա մնա տանը, իսկ մյուսը գնա պատերազմ:

Շատ լավ, ես համաձայն եմ, ասաց Սարուկը գրգռված:

Խոսք տալի՞ս ես, որ կհպատակվես և էլ չես հակառակի, հարցրեց Մարութը:

Տալիս եմ:

Երդվիր հայրիկի գերեզմանով:

Երդվում եմ մայրիկի անունով:

Երդվիր հայրիկի գերեզմանով:

Երդվում եմ հայրիկի գերեզմանով:

Բայց ինչպե՞ս փորձենք մեր քաջությունը սենյակի մեջ:

Իսկույն կասեմ: Մայրիկ, խնդրում եմ հեռանալ այստեղից:

Այրին վախեցավ: Նա կարծեց, թե երկու եղբայր պիտի կռվեն գենքերով, որովհետև երկուսն էլ արդեն մի-մի ունովեր էին ձեռք բերել:

Չէ, ասաց նա, ես այստեղից չեմ հեռանա: Ինչ որ անելու եք, իմ մոտ արեք:

Կարելի է, համաձայնվեց Մարութը, բայց հաստատ խոսք տուր, որ գահլես չես տանի քո լաց ու կոծով կամ գոռում-գոչյուններով:

Ուրեմն, դուք պիտի...

Ո՛չ, մի՛ վախենար, չենք կռվելու: Խոսք տալի՞ս ես, որ կհամբերես մինչև վերջը:

Լավ:

Տես, չխաբես, մայրիկ, պատվի խնդիր կա մեջտեղ: Դու ես լինելու մեր դատավորը:

Լավ:

Մարութը վառեց երկու մոմ և դրեց սեղանի վրա: Ապա դառնալով եղբորն ասաց.

Լսի՛ր, երբ ես կասեմ «մեկ, երկու, երեք» ձախ ձեռիդ ձագ և անանուն մատներն իսկույն կբռնես այդ մոմի բոցի վրա: Ուղիղ բոցի վրա, լսո՞ւմ ես: Ես իմ մատները կբռնեմ ահա այս մոմի բոցի վրա: Թող այրեն մեր մատները և ով ավելի թույլ գտնվի կամ ետ քաշելով մատները կամ նույնիսկ որևէ խոսքով կամ հնչյունով, ախ ու վախով արտահայտի իր ցավը, նա մնա տանը, իսկ մյուսը գնա

պատերազմ: Համաձայն ես:

Համաձայն եմ, գոչեց Մարուկն ուրախանալով, վերջապես, որ խնդիրը լուծվում է:

Աման, աղաղակեց մայրը, ոտքի թռչելով, մի՛ արեք այդ գժությունը, ես այդ չեմ թողնի:

Մայրիկ, գոռաց Մարուքը, տեսնո՞ւմ ես այդ ռնուկները: Լռիր ու տեղդ նստիր:

Այրին գունատ, դողալով նստեց իր տեղը:

Սկսում եմ, ասաց Մարուքը հանդիսավոր, մեկ երկու, երեք...

Անմիջապես երկու եղբայրների ձախ ձեռքերի ձագ և անանուն մատները քարձրացան բոցերի վրա:

Այրին հագիվ գսպեց իրեն՝ որպեսզի չճշա օձից խայթվածի պես:

Բոցերը բաժանվեցին երկու հավասար մասերի և նրանց դեղնագույն լեզվակները սողալով վեր, փաթաթվեցին Մարուքի և Մարուկի մատներին օղակների պես:

Առաջին վայրկյանին երկուսն էլ ժպտացին այն տարօրինակ ժպիտով, որ հատուկ էր կախաղանից շերկնչող դատապարտյալին: Նրանք իրենց սևորակ աչքերը հառեցին միմյանց երեսին, որպես իրարու վրա հարձակվելու պատրաստ վագրեր: Ապա նրանց դեմքերն ստացան լուրջ, խորհրդավոր արտահայտություն:

Սկզբում նրանց մատները սևացան մուրից, ապա կամաց-կամաց սկսեցին կարմրել: Երկուսի դեմքերն էլ գունատվեցին, որովհետև ցավն արդեն զգալի էր:

Մայրը նայում էր լուռ, անշարժ՝ ինչպես արձան, գունատ՝ ինչպես դիակ:

Մոսկալի էր նայել խորին լռության մեջ անշուք սենյակի կիսախավարի մեջ այդ երեք կերպարանքներին, որոնց անշարժությունը լռության հետ ուրվականների տպավորություն էին գործում:

Չավակները գերբնական ճիգն էին անում խեղդելու իրենց մարմնավոր ցավը,
մայրը ճգնում էր գապելով հոգեկան տանջանքը:

Հանկարծ լավեց մի սուր ճիչ, և այրիի անշունչ դիակը փովեց հատակի վրա:

Սարուկը անշարժ էր, նրա աչքերը շարունակ հառած էին եղբոր երեսին:

Բավական է, գոչեց Մարութը, ետ քաշելով բոցից սևացած, կարմրած մատները,
որոնց միսն արդեն խորովվել էր, դու ինձ հաղթեցիր:

Եվ նա սկսեց ուշքի բերել մորը:

Մյուս օրը նա համբուրելով Սարուկին ճանապարհ դրեց դեպի պատերազմ: